

**Саха литературатыгар государственной олимпиада
түмүктүүр түһүмэбин соруудахтарын толорууга ыйыылар
(2019-2020 үө.дь.)**

9 кылаас

Саҕалыах иннинэ үлэ тас (титульнай) лийин толор. Онуоха улуунун, оскуолаң, предметин аатын уонна бэйэң араспаанньаҕын, ааккын, олимпиадаҕа бэлэмнээбит учууталын аатын толору ый.

2018-2019 үө.дь. саха литературатыгар государственной олимпиада түмүктүүр түһүмэҕэ икки чаастан турар. Соруудахтар саха суруйааччыларын, кинилэр айымньыларын, айымньылар суруллубут историяларын, литература теориятын билиини ирдииллэр, ону тэнэ толкуйдуур, ырытар дьоһургун сыаналыбыт.

В соруудах 4 блокаах:

Тургутук

Литература теорията

Саха литературатын историята, ааҕы уопсай култууратыгар соруудах

Хоһоон ырытыгыта

В2, В3 - бу соруудахтарга айымньы тиэкиһин, литература историятын уонна теориятын билигин көрдөрөбүн. Эппизти чуолкайдык, кылгастык биэрэргэ дьулус.

В4 - соруудахха айымньыны сатаан тэннээн ырытар, сыаналыыр дьоһургун бэрибизэркэлиир сыаллаах. Бэриллибит хоһооннору тэннээн, тылын-өһүн, тутулун, ньымаларын ыйарын, бэлиэтиирин ирдэнэр.

Саамай үчүгэй үлэ **70** баалынан сыаналанар.

С соруудах – проблемнай ыйытыгы тематын толору арийыы, суруйуу тыла-өһө чуолкай, баай, сөптөөх, толкуйдуур, ыраңалыыр, айымньыларга сыһыаран холобурдаан ырытарын ирдэнэр.

Бу соруудах уопсай баала 30

Ситиһини баҕарабыт!

Саха литературатыгар государственной олимпиада (2019-2020 үөдь.)
Түмүктүүр түһүмэх соруудахтара
9 кылаас

В 1. Литератураны билиигэ уонсай тургутук. Соруудахтары болбойон аах, сөптөөх эппиэти бэлиэтээ.

1) Суруйааччылары быһаар:

А.	П.Н. Тобуруокап	1. Лирик-поэт
Б.	В.С. Яковлев	2. Прозаик
В.	О.Н. Корякина	3. Народнай поэт
Г.	П.А. Ойуунускай	4. Драматург

2) Айымньы литература ханнык жанра буоларын быһаар:

А.	“От үрэххэ”	1. Поэма
Б.	“Тулаайах оҕо”	2. Хоһоон
В.	“Ийэм, Дьэбдьэкиэй уңуоҕар”	3. Кэпсээн
Г.	“Өрүс бэлэхтэрэ”	4. Роман
-

3) Суруйааччы псевдонимын ый:

А.	“Угаалаах”	1. Г.С. Угаров
Б.	“Борогонская”	2. С.Р. Кулачиков
В.	“Доосо”	3. И.Е. Федосеев
Г.	“Эллэй”	4. С.С. Васильев

4) Айымньы автора кимий:

А.	“Бальксыт”	1. Н.М. Заболоцкай
Б.	“Улуу Куданса”	2. Д.К. Сивцев
В.	“Мааппа”	3. Н.Д. Неустроев
Г.	“Аанчык”	4. П.А. Слепцов

5) Семен Руфов “Поэт дьийэтэ” хоһоонун кимизхэ анаабыггай?:

А.	Леонид Поповка
Б.	Петр Тобуруокапка
В.	Иван Гоголевка
Г.	Моисей Ефимовка

В 2. Литература теориятын билини тургутар ыйгыгыга хоруйдаа:

- 1) Норуот тылынан уус-уран айымньытын бөдөн жанрын ааттаа.
- 2) Гипербола уонна лилота өйдөбүллэрин быһаар. Уус-уран айымньыттан холобурдаа.
- 3) Мемуарнай литература диэн тугуй? Ханнык айымньыны билэбин?

В 3. Литература историятын билингэ, аабы уопсай культурагыгар соруудахтар:

- 1) *Моисей Ефимов гражданскай лирикатын айымньыларын ааттаа.*
- 2) *Амма Аччыгыйа ханнык суруйааччыны ойуулаабытын быһаар:*
«...бэйэм чааһым кинини олус мьына көрдүм. Бэйэтин көрүөм ыраах инниттэн кини туһунан күүрээниэх үтүө номохтору, кэрэ кэпсээннэри, ырыалары истибитим эбээт. Мин санаабар, кини олонхо бухатырыгар маарынньыр толуу киһи буолуох тустаах этэ. Манна буоллабына, курданарынан ыга туппут хара бинсээктэнэн хатыгыра ордук бэлиэтэммит кыра киһи сулбу хааман кэлэн, кыһыл танас сабыылаах трибуна икки кырыгытын харбаан ылан баран, «Табаарыстар!» диэн күөрэччи ордоотоон кэбистэ... Дьэ, ити кэнниттэн, икки өттүнэн кизн-киэнник дьалкыйбахтаан, иннин диэки өндөнүү дьүккүйбэхтээн кэбиһэ-кэбиһэ, улам уоһуран-күүһүрэн, уот курбуу тыллары дэхси-дэгэт түһэртээн, этэн-энсэн киирэн барда эбээт кини диэтэх уол оҕо барахсан! Этэн-тыынан сэгэлдьитэн истэбин аайы, мин санаабар, кини унуохтуун үрдээн, дьүһүннүүн киэркэйэн, улам эрчимирэн, сытыырхайан истэ».
- 3) *Ханнык герой туһунан этиллэрий:*
«Арай кэтэбэриин оронго биир ып-ыраас хааннаах, сүрдээх киһи иһигэр киирбэх, номоһон уһун ньылбаа сирэйдээх, сыһыйлаһас муруннаах, төп-төгүрүгүнэн саһарчы көрбүт, сиртэн-буортан тэйбиккэ дылы кыыс оҕо санга сиидэс ырбаахы тигэ олорор эбит. Чэ дуу, көрөөт, адьас сүрэбим тэбэ түстэ, хайдах эрэ хааным-сииним итийэргэ дылы гынна, сүрдээхтик чэпчи, атабым сири билбэт буола үөрдүм, омуна суох, дьолбун даа, кини мин ойоһум, доһорум буолуо буоллаҕа, үчүгэйдэн даа диэн манньыйан, уйадыан хааллым».
- 4) *Хоһоону ситэрэн биэр. Айымньы авторун, аатын ый:*

Төрөөбүт
Төрүт тыл,

_____ курдук,
Сүрэби-быары

_____ курдук,
Улахан куйааска

5) “Норуот тыла – норуот дбылҕата” диэн этиини хайдах өйдүүтүн? Быһааран суруй.

В 4. Тылбааһы тэҥнээ. Уратылаһар, майгыннаһар өрүттэрин ый. Хоһоон тутулун, уобарастааһынын, сүрүн матыыптарын туһунан тугу этиэххэ сөбүй?

В. Тушнова	С.П. Данилов
Первый снег	Бастакы хаар
Пляску белых журавлей пляшет первый снег, Этот чистый, белый свет дорог мне навек. Рощ спокойных тишина, белые поля, Как невеста под фатой, хороша земля. Непорочна и чиста, нежности полна, Может, слишком уж скромна и тиха она. Не ищу я торных троп. Я по склонам гор Прямо снежной целиной направляюсь в бор. Вижу пуночек следы, не свожу с них глаз, Ближе, пуночки! Сюда! Я не трону вас!	Намыһын хаар үҥкүүлүүр кыталык үҥкүүтүн. Мин биллим бастакы хаар ыраас үөрүүтүн. Сыһыһылар сырдыктар, чараннар набыллар, Аан дойду сүктэр кыыс таһаһын таһынна: Сүктэр кыыс кэриэтэ кыыркаҕа суох ыраас, Сүктэр кыыс кэритэ сэмэйэ да алыс. Мин суолга наадыһат оҕочоос буолабын: Мырааны быһабын, чагдаҕа таһсабын, Тулуктар суолларын көрөммүн үөрэбин, - Тулуктар! Эй, кэлин! Мин үтүө киһибин.

С. Проблемнай ыйытыгыга эппиэттээн санаабын сааһылаан толору ырытан суруй (кириилээх, сүрүн чаастаах, түмүктээх).

“Саха киһитэ кэрэ туһунан өйдөбүлэ” диэн темаҕа өйтөн суруйуу.

(А.Е. Кулаковскай “Кырасыабай кыыс”, А.И. Софронов “Ньургуннааҕар ньуолдыаҕай ньуурдаах” айымныларынан).